

Котенко О. В.
*завідувач кафедри іноземних мов
і методик їх навчання
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Київ, Україна*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ РАННЬОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПРОЦЕСІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Сьогодні іноземна мова стала обов'язковим компонентом навчання не тільки у школах і вищих навчальних закладах. У 2012 році іноземна мова була уведена в інваріанту складову базового навчального плану Державного стандарту початкової загальної освіти (постанова Кабінету міністрів від 20.04.2011р.). Не залишаються осторонь і дошкільні навчальні заклади. Зростає попит на вивчення іноземних мов дітьми дошкільного віку в умовах додаткової освіти, актуалізується проблема побудови єдиної стратегії мовної освіти, яка повинна визначатись системністю і мати ознаки неперервності, охоплюючи всі етапи інтелектуального становлення особистості, різні вікові категорії.

У колі наукової проблематики методики раннього навчання іноземних мов гостро постало питання наступності у навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Науковці досліджують найбільш ефективні шляхи розвитку дитини під час навчання іноземних мов, враховуючи специфіку дошкільної освіти та організації освітнього процесу з урахуванням різних видів дитячої діяльності, а також тих підходів, які є ефективними у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів[2;4]. Відповідно, добираючи технології навчання молодших школярів, вчитель повинен орієнтуватись на підходи, технології, методи, прийоми розроблені в галузі дошкільної освіти та загальній методиці навчання іноземних мов. Вироблення єдиних підходів до навчання дітей дошкільного й молодшого шкільного віку ускладнюється необхідністю враховувати особливості сприйняття, опрацювання, засвоєння іншомовної інформації дітьми у конкретний віковий період, які мають суттєві відмінності.

Дошкільник сприймає знакову систему іноземної мови інтуїтивно-практичним шляхом, при якому відбувається осмислення ситуативного мовлення, комунікативної ситуації, деяких мовних явищ. Для молодших школярів характерний свідомо-практичний шлях засвоєння мови, вони усвідомлюють не тільки комунікативну ситуацію, а й елементи мовної системи, опановуючи читання й письмо поряд з аудіюванням й говорінням[4].

Пам'ять дитини дошкільного віку характеризується перевагами мимовільного запам'ятовування над довільним, увага дитини не стійка, мислення відокремлене від сприймання, проте поступово стає самостійним процесом, переважно наочно-образне, емоційне, конкретне[4]. У молодшому шкільному віці збільшується об'єм запам'ятовування абстрактно-емоційного та конкретного матеріалу, а також підвищується здатність відтворення, що підтверджує здебільшого репродуктивний характер іншомовної діяльності учнів на уроках іноземної мови[1].

У сучасних умовах учні опановують не тільки мовний та мовленнєвий матеріал, а й країнознавчий та лінгвокраїнознавчий. Таким чином, вчитель повинен спиратися при підготовці до занять з іноземної мови на матеріал не стільки лінгвістичного, скільки соціолінгвістичного змісту[5].

Соціолінгвістичний аспект у методиці раннього навчання іноземних мов відображає загальноприйняті в країні, мова якої вивчається, норми живого мовлення та літературної мови, національні традиції народу, що населяє цю країну. Правильний відбір соціолінгвістичного матеріалу повинен відображати живу розмовну мову[5;2]. При навчанні іноземної мови дітей дошкільного віку відношення розмовної та нормативної літературної мови -50/50, оскільки дитина цього віку не розуміє мовних розбіжностей, а використовує у своєму мовленні те висловлювання, яке подобається за звучанням. Для молодших школярів, розмовна мова має переважати у доборі навчального матеріалу над нормативною літературною мовою. Оскільки молодші школярі опановують іноземну мову свідомо-практичним шляхом та із задоволенням імітують за допомогою гри ситуації спілкування, які їм пропонуються на уроці.

Добір програмового матеріалу має здійснюватись відповідно до системно-змістового підходу, який передбачає урахування психолінгвістичних можливостей дитини та враховує коло інтересів дітей конкретної вікової групи, зацікавлювати своїм змістом, формою подачі, тобто стати особистісно значущим[2].

При навчанні іноземної мови дітей дошкільного та молодшого шкільного віку необхідно дотримуватись принципів активності, наочності, доступності, свідомості, урахування рідної мови, опори на рідну мову, комунікативної спрямованості та ін.[3].

Проаналізуємо деякі з них. Принцип активності передбачає вміння вчителя активізувати мотивацію та діяльність учнів. Мотивувати дитину до іншомовної навчальної діяльності можливо за умови досконалого володіння вчителем прийомами організації раннього навчання іноземних мов, специфіка якої визначається психофізіологічними характеристиками відповідної вікової категорії. Як відомо, характер внутрішньої потреби залежить від домінуючого типу діяльності того, хто навчається. У дошкільному віці домінуючим типом діяльності є - пізнавальна, у процесі якої у дитини розвивається пізнавальна активність і вона прагне до пізнання навколишнього середовища (світ предметів, природи, людей). Для молодшого шкільного віку характерна висока потреба у взаємодії з однолітками, оскільки прагнуть встановити правила поведінки та посісти гідне місце серед однолітків. Відповідно для реалізації принципу активності на заняттях з іноземної мови вчитель повинен знати особливості розвитку домінуючої діяльності, стимулювати їх активність, мовленнєводіяльнісну, пізнавальну, соціальну; створювати умови для зняття емоційної напруги та втоми, стимулюючи бажання до взаємодії та спілкуванню іноземною мовою.

Принцип наочності передбачає використання у навчанні засобів внутрішньої та зовнішньої наочності з урахуванням вікових та типологічних особливостей сприйняття інформації[3]. У навчанні іноземної мови дітей дошкільного віку необхідно використовувати як предмети неопосередкованої

наочності (іграшки, предмети побуту, навколишньої природи: листя дерев, каміння та ін.), так і предмети безпосереднього сприйняття (предметні та сюжетні картини, схематичні зображення предметів, орігами). У навчанні молодших школярів краще використовувати наочність, яку учні підготують самостійно, оскільки це посилює засвоєння іноземної мови.

Принцип доступності передбачає урахування закономірностей розвитку навчально-пізнавальної діяльності учнів, їх потенційних можливостей. Доступність забезпечує легкість та міцність засвоєння іноземної мови. Доступним повинні бути як зміст навчання, так й способи його засвоєння. Для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку доступно те, що знаходиться безпосередньо в зоні їх сприйняття та впізнавання, те з чим вони безпосередньо взаємодіють.

Принцип свідомості передбачає здатність учителя іноземної мови навчати дошкільників відповідно до інтуїтивно-практичного підходу, адже необхідно враховувати, що усвідомлення мовних явищ рідної мови відбувається у дітей з 5-річного віку, тому свідомі види мовленнєвої діяльності іноземної мови вони зможуть опанувати тільки після того, як навчатися читати й писати рідною мовою.

Реалізація принципу свідомості у роботі з молодшими школярами можлива через уміння вчителя навчати у межах свідомо-практичного підходу, згідно з яким учні вчаться не просто говорити за допомогою виучуваної лексики та граматичних конструкцій, а спілкуватись іноземною мовою, поєднуючи мислемовленнєві та практичні дії.

Діти дошкільного віку засвоюють як рідну, так й іноземну мову інтуїтивним шляхом на усній комунікативній основі, у ситуаціях сюжетно спрямованого спілкування. Завдяки природній здатності до імітації та відтворенню, вони з легкістю засвоюють вимову слів, граматичних конструкцій, мовні кліше й використовують їх у мовленні. Діти цієї вікової категорії не усвідомлюють мовних явищ, не володіють абстрактними поняттями, не вміють читати й писати, отже у процесі спілкування вони

орієнтуються на комунікативну ситуацію та на вчителя. Тому варіативність ситуацій спілкування сприяє кращому засвоєнню іноземної мови.

Молодші школярі у процесі навчальної діяльності вже опановують свідомими видами іншомовленнєвої діяльності (читанням, письмом), починають орієнтуватись у абстрактних поняттях, що обумовлює свідоме опанування іноземної мови. Свідомо-практичний шлях навчання іноземної мови, що спрямований на усвідомлення молодшими школярами сутності мовних явищ у поєднанні з постійним мовленнєвим вправлінням, є найбільш ефективним при реалізації їх комунікативно-мовленнєвого розвитку.

Отже, центром освітнього процесу сьогодні є дитина з її унікальними можливостями, потребами та здатностями. Знаючи ці особливості вчитель іноземної мови спроможний не тільки створювати умови для дедалі більш раннього розвитку особистості, проте й відслідковувати динаміку цього процесу.

Література:

1. Басіна А. Методика викладання іноземної мови в початковій школі / А. Басіна. – К. : Шк. світ, 2007. – 128 с. – (Бібліотека "Шкільного світу").
2. Горлова Н. А. Педагогика личности. Концепция личностного похода в дошкольном и начальном школьном образовании: учеб. пособ./Н. А. Горлова.- М.: Издательский центр «Академия»,2004.-332с.
3. Гальскова Н. Д., Теория и практика обучения иностранным языкам. Начальная школа: метод. пос./Н. Д. Гальскова, З. Н. Никитенко.– М. : Айрис-пресс, 2004. – 240 с.
4. Шкваріна Т. М. Методика навчання іноземних мов дошкільників:навч. посіб./Т. М. Шкваріна.-К.: «Освіта України», 2007.-300с.
5. Salaberry M. R. The Use of Technology for Second Language Learning and Teaching: A retrospective / M. R. Salaberry. // Modern Language Journal. – 2001. – № 85(i). – P. 30-56.